

शालेय विद्यार्थ्यांच्या सुरक्षित वाहतुकी संबंधाने
स्कूलबस धोरण राबविण्याबाबत मार्गदर्शक सूचना

परिवहन आयुक्त कार्यालय,
प्रशासकीय इमारत, ३ व ४ था मजला,
डॉ. आंबेडकर उद्याजनावळ, शासकीय वसाहत,
वांद्रे (पूर्व), मुंबई- ४०० ०५१.

परिपत्रक क्रमांक : एमडब्ल्यूपी ०३००/सीआर ५६०/का. २(३)/जा.क्र. ५९१२ दिनांक 3 MAY 2011

वाचा : १) शासन अधिसूचना क्र. एमव्हीआर ०८०८/प्र.क्र.१५३/परि-२, दिनांक २२.३.२०११
२) शासन परिपत्रक क्रमांक एमव्हीआर ०८०८/प्र.क्र.१५३/परि-२, दिनांक ३०.४.२०११

प रि प त्र क

शासन अधिसूचना दि. २२.३.२०११ नुसार शालेय विद्यार्थ्यांच्या सुरक्षित वाहतुकीसंबंधी महाराष्ट्र मोटार वाहन (स्कूल बसकरिता विनियम) नियम, २०११ लागू करण्यात आले असून सदर नियमाच्या अंमलबजावणीसाठी या कार्यालयाचे पत्र क्रमांक: एमडब्ल्यूपी ०३००/सीआर ५६०/का.२(३)/जा.क्र. ४१५५, दिनांक ५.४.२०११ नुसार सर्व प्रादेशिक परिवहन अधिकारी/ उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी यांना सूचित करण्यात आले आहे.

२. शासन परिपत्रक दिनांक ३०.४.२०११ नुसार प्रस्तुत नियमावली मधील नियम ५ नुसार शालेय विद्यार्थ्यांच्या सुरक्षिततेसाठी आणि त्यांच्या वाहतुकीच्या संदर्भातील मुद्द्यांवर चर्चा करून निर्णय घेण्यासाठी व शिफारस करण्यास जिल्हा स्कूल बस सुरक्षितता समिती गठीत करण्यात आलेल्या आहेत. सदर परिपत्रकाची प्रत आपणास आवश्यक कार्यवाहीकरिता यापूर्वीच शासनामार्फत पाठविण्यात आलेली आहे. (प्रत सलग्न)

३. माहे जून २०११ पासून नविन शैक्षणिक सत्रास सुरुवात होत आहे. शालेय विद्यार्थ्यांची सुरक्षित ने-आण करण्यासाठी व सदर नियमांची अंमलबजावणी करण्यासाठी पुढीलप्रमाणे मार्गदर्शक सूचना देण्यात येत आहेत.

(अ) सदर नियमामधील नियम २ (ड) नुसार "स्कूल बस" ची व्याख्या दिलेली आहे त्यानुसार स्कूल बस याचा अर्थ शाळा, महाविद्यालये आणि इतर शैक्षणिक संस्थाकरिता विशेषरित्या रचना केलेली व तयार केलेली कंत्राटी वाहने असा असून त्यामध्ये १२ पर्यंत आसनक्षमता असलेल्या चारचाकी हलक्या मोटार वाहनांचा समावेश करण्यात आलेला आहे.

(ब) नियम ३ नुसार शालेय मुलांची ने-आण करण्यासाठी परवान्याच्या आवश्यकतेबाबत तरतुद विहित केलेली आहे. सदर तरतुदी नुसार कोणत्याही मोटार वाहनाच्या मालकास अथवा चालकास कलम ७४ अन्वये शाळेतील मुलांची ने-आण करण्यासाठी त्या वाहनास परवानगी देणारा विधिग्राह्य कंत्राटी वाहन परवाना असल्याशिवाय सार्वजनिक ठिकाणी त्या वाहनाचा परिवहन वाहन म्हणून वापर करता येणार नाही किंवा वापर करण्यास परवानगी देता येणार नाही.

(क) नियम ४ नुसार मोटार वाहन अधिनियम, १९८८ च्या कलम ७४ पोटकलम ३ च्या तरतुदीला अधिन राहून प्रादेशिक परिवहन प्राधिकरणास कलम ७३ नुसार केलेल्या अर्जानुसार अथवा

प्रस्तुत नियमातील घालून दिलेल्या शर्तीच्या अधीन राहून, शाळेतील मुलांची ने-आण करण्यासाठी **कंत्राटी वाहन परवाना** देता येईल अथवा नाकारता येईल.

(ड) नियम ६ नुसार प्रादेशिक परिवहन प्राधिकरणांनी त्यांच्या क्षेत्रात शालेय व्यवस्थापन, वाहतूक पोलिस आणि महानगरपालिका किंवा नगरपरिषदशी विचार विनिमय करून शाळेच्या वेळा आणि मुलांची सुरक्षितता लक्षात घेऊन केवळ स्कूल बसकरिता योग्य ठिकाणी **वाहनतळ आणि वाहन थांबे** विनिर्दिष्ट करावे.

(इ) शाळेच्या मालकीच्या आणि शाळेच्या मुलांची ने-आण करण्यात येणाऱ्या स्कूल बस संबंधात परवाना देण्यासाठी अथवा नूतनीकरणासाठी अर्जाचा Form P.Sc.Co.S. विहित केला असून Form P.Sc.Co.S.A.नुसार परवाना जारी करावा.

तसेच शाळेव्यतिरिक्त इतरांच्या मालकीच्या असलेल्या आणि शाळेचे कंत्राटी वाहन म्हणून वापरण्यात येणा-या वाहनांसाठी परवाना देण्यासाठी अथवा नूतनीकरणासाठी अर्जाचा Form P.Co.S. नुसार विहित केला असून Form P.Co.S.B. नुसार परवाना जारी करावा.

५. परवाना शुल्क :

परवाना शुल्काची आकारणी पुढीलप्रमाणे करावी.

(अ) शाळेच्या मालकीच्या स्कूल बसकरिता परवाना देणे आणि त्याचे नूतनीकरण करणे अथवा प्रतिस्वाक्षरी करणे. रु. २००/-

(ब) कंत्राटी स्कूल बस वाहनाकरिता परवाना देणे आणि त्याचे नूतनीकरण करणे अथवा प्रतिस्वाक्षरी करणे रु. २००/-

(क) आसन क्षमता बारापर्यंत असलेल्या चारचाकी हलक्या मोटार वाहनांसाठी परवाना देणे आणि त्याचे नूतनीकरण करणे अथवा प्रतिस्वाक्षरी करणे. रु. १५०/-

६. स्कूल बस कंत्राटी वाहन परवान्यासाठी संलग्न असलेल्या सर्वसाधारण शर्ती

(General conditions attaching to school bus contract carriage permit):

स्कूल बस कंत्राटी वाहन म्हणून परवाने देण्यासाठी पुढील अटीची पूर्तता करणे आवश्यक आहे.

(एक) स्कूल बस कंत्राट वाहन परवान्यामध्ये समावेश केलेली वाहने आणि शाळेतील मुलांचे वाहन करण्याकरिता केवळ वापर करण्यात येणाऱ्या वाहनांना पिवळा रंग देण्यात येईल आणि वाहनाच्या पुढच्या आणि मागच्या बाजूला "स्कूल बस" असे शब्द लिहिलेले पाहिजेत. तसेच शाळेची ओळख पटण्याकरिता वाहनाच्या खिडकीखाली सर्व बाजूंना १५० मिलीमीटर रुंदीचा विटकरी पट्टा रंगविलेला असेल ज्यावर शाळेचे नाव लिहिलेले असेल.

(दोन) शालेय कंत्राटाशिवाय अन्य कोणतेही कंत्राट असलेल्या वाहनांना पिवळा रंग आवश्यक असणार नाही :

परंतु वाहनाच्या खिडकीखाली सर्व बाजूंना ४०० मिलीमीटर पिवळ्या पट्टीने रंगविलेले असले पाहिजे.

(तीन) स्कूल बस म्हणून वापरण्यात येणारे वाहन सुरुवातीच्या नोंदणीच्या दिनांकापासून १५ वर्षांहून अधिक जुनी असता कामा नये:

परंतु, मंबई शहरात वापरण्यात येणाऱ्या स्कूल बस सुरुवातीच्या नोंदणीच्या दिनांकापासून ८ वर्षांहून अधिक जुन्या असता कामा नये:

परंतु आणखी असे की, कॉम्प्रेस्ड नॅचरल गॅस (CNG) वर चालणाऱ्या स्कूल बस आणि सुरुवातीच्या नोंदणीच्या दिनांकापासून १५ वर्षांहून अधिक जुन्या नसलेल्या स्कूल बस यांना मुंबईतील शाळेतील मुलांची ने-आण करण्याकरिता परवानगी देण्यात येईल.

(चार) वाहनासोबत, ने-आण करणाऱ्या शाळेतील मुलांची संपूर्ण यादी असेल ज्यामध्ये प्रत्येक विद्यार्थ्यांचे नाव, वर्ग, निवासाचा पत्ता, संपर्क दूरध्वनी किंवा धमणध्वनी क्रमांक, रक्तगट आणि त्याच्या किंवा तिच्या नावासमोर त्याला किंवा तिला चढण्याकरिता व उतरण्याकरिता थांबण्याचे ठिकाण त्याच्या किंवा तिच्या घराजवळील या गोष्टी नमूद केलेल्या असतील. यादीमध्ये मूळ ठिकाण, समाप्तीचे ठिकाण आणि वापरण्यात येणारा तपशीलवार मार्ग दाखवणारा शैक्षणिक संस्थेच्या मुख्य व्यक्तीकडून यथोचितरीत्या साक्षात्कृत केलेला मार्गदेखील नमूद केलेला असेल.

(पाच) प्रत्येक स्कूल बसमध्ये चालकाव्यतिरिक्त, महाराष्ट्र मोटार वाहन नियम, १९८९ च्या नियम २४९ मध्ये विहित केल्याप्रमाणे एक सहवर्ती (Attendant) असेल.

स्कूल बस महानगरपालिकेच्या आणि नगर परिषदेच्या हद्दीमध्ये मुलींची ने-आण करीत असेल त्याबाबतीत, बसमध्ये स्त्री सहवर्ती (Female Attendant) उपस्थित असली पाहिजे जी स्कूल बसमध्ये प्रवास करणाऱ्या मुलींच्या गरजांकडे लक्ष देईल आणि स्कूल बसमधून चढताना किंवा उतरताना त्यांच्या सुरक्षेची खात्री घेईल आणि संपूर्ण प्रवासाच्या वेळी सर्वसामान्यपणे काळजीदेखील घेईल.

(सहा) निकडीच्या प्रसंगी चालक आणि सहवर्ती शाळेच्या प्राधिकाऱ्यांना प्रसंगाची माहिती देतील आणि शाळेतील मुलांच्या सुरक्षेसाठी आवश्यक व्यवस्था करतील.

(सात) शिशू वर्गातील मुलांच्या (Kindergarden children) बाबतीत जर अधिकृत व्यक्ती (शाळा आणि पालक यांनी परस्पर सहमतीने मान्यता दिलेली व्यक्ती) बस स्टॉपवर मुलाला घ्यायला आली नाही तर, त्या मुलाला पुन्हा शाळेत पाठविण्यात येईल आणि त्याच्या पालकांना बोलावून ते मूल त्यांना घेऊन जाण्यास सांगण्यात येईल.

(आठ) चढण्याची खालची पायरी (foot step) जमिनीपासून २२० मिलीमीटर पेक्षा अधिक उंचीची नसावी आणि सर्व पायऱ्या पाय न घसरणाऱ्या असल्या पाहिजेत.

(नऊ) स्कूल बसमध्ये बहिर्वक्र भिंगाचा आरसा (Convex cross view mirror) असला पाहिजे ज्यामुळे चालक मोटार वाहनाचा बाहेर पडण्याचा दरवाजा व प्रवेश दरवाजा आणि मागील भाग स्पष्ट बघू शकेल आणि चालकाला बसच्या आतील भागातील सर्व दृश्य स्पष्ट दिसू शकेल यासाठी मोठा पॅराबोलिक आरसा (Parabolic mirror) देखील असेल.

(दहा) स्कूल बसमध्ये पुढील दरवाजाच्या पायऱ्यांसोबत हाताने धरता येणाऱ्या कठड्याची (hand-rails) तरतूद असली पाहिजे जिचा वापर दरवाजातून आत येणे आणि बाहेर पडणे यासाठी करण्यात येईल. हाताने धरता येणाऱ्या कठड्याची उंची, धातू, रचना, हे शासनाने जारी केलेल्या सर्वसाधारण निर्देशांप्रमाणे असेल.

(अकरा) स्कूल बसमध्ये उभा दांडा (स्टॅन्डियन) असेल, प्रत्येक दांडा यथोचित अंतरावर असेल आणि तो छतामध्ये आणि तळपृष्ठाला घट्ट गुंतलेला असेल आणि वाहनाची जमीन न घसरणाऱ्या धातूने बनवलेली असेल, ते धातू हे शासनाने जारी केलेल्या सर्वसाधारण निर्देशांप्रमाणे असेल.

(बारा) स्कूल बसमध्ये कोणताही प्रेशर हॉर्न जोडलेला नसला पाहिजे किंवा कर्कश आवाज करणारे जे ब्रेक यंत्रणेमधून हवेच्या दाबाने नियंत्रित होत असेल असे अन्य कोणतेही साधन बसवलेले नसले पाहिजे.

(तेरा) स्कूल बसमध्ये वरील बाजू काचेची असलेली प्रथमोपचार पेटी (First-Aid Box) आणि ISI मार्क असलेली प्रत्येकी ५ किलो क्षमतेची ABC प्रकारची दोन अग्निशामके (fire extinguishers) ठेवणे आवश्यक असेल त्यापैकी एक चालकाच्या केडीनमध्ये असेल आणि दुसरे मागे बसच्या आणीबाणीच्या दरवाजाच्या जवळ असेल:

परंतु, बारा पर्यंत आसन क्षमता म्हणून नांदणी असलेल्या हलक्या चार चाकी मोटार वाहनामध्ये ISI मार्क असलेली ५ किलो क्षमतेचे ABC प्रकारचे एक अग्निशामक पुरेसे असेल.

(चांदा) बसमध्ये आसनाखाली बॅग ठेवण्याच्या रॅकची तरतूद असली पाहिजे, आणि परिवहन आयुक्तांमार्फत त्यांच्या आदेशाने वेळोवेळी विनिर्दिष्ट केलेल्या अशा इतर गोष्टींची तरतूद असली पाहिजे.

(पंधरा) अशा वाहनाच्या चालकाकडे ५ वर्षे वाहन चालविण्याचा अनुभव असला पाहिजे आणि तो परिवहन अनुज्ञप्ती धारक असला पाहिजे आणि स्कूल बस चालविण्याच्या सेवेत असताना वैध बिल्ला धारण करीत असला पाहिजे.

(सोळा) स्कूल बसमध्ये धोक्याचे इशारे देणारी प्रकाशयोजना (लाईट) (Hazard warning lights) असल्या पाहिजेत ज्यामुळे जेव्हा मुले चढताना किंवा उतरताना असे वाहन थांबेल तेव्हा त्या चालू होतील.

(सतरा) शैक्षणिक संस्थेची बस आणि मध्यम किंवा जड प्रवासी मोटार वाहने शाळेतील विद्यार्थ्यांची ने-आण करण्याच्या प्रयोजनासाठी वापरण्यात येत असतील त्याबाबतीत, खिडकीला ३ आडवे स्टीलचे दांडे (Horizontal steel bars) बसच्या बाहेरील बाजूने जोडलेले असले पाहिजेत त्या कोणत्याही दोन दांड्यांमधील अंतर हे पाच सेंटीमीटर पेक्षा अधिक असणार नाही अशारीतीने ते जोडलेले असले पाहिजेत.

(अठरा) वाहनाला वेग नियंत्रक (Speed Governor) जोडलेले असले पाहिजे त्यामुळे महानगरपालिकेच्या हद्दीमध्ये वाहनाचा वेग ४० किलोमीटर प्रति तास पेक्षा अधिक असणार नाही आणि महानगरपालिका व्यतिरिक्त हद्दीमध्ये तो ५० किलोमीटर प्रति तास पेक्षा अधिक असणार नाही.

(एकवीस) वाहन शालेय प्रयोजनासाठी वापरण्यात येत आहे ही वस्तुस्थिती दर्शविण्याकरिता वाहनाच्या पुढच्या व मागच्या बाजूस घट्टपणे चिकटवलेला ३५० मिलीमीटर x ३५० मिलीमीटर आकाराचा फलक असला पाहिजे. त्या फलकावर काळ्या रंगाच्या २५० मिलीमीटर पेक्षा कमी नसेल इतक्या उंचोच्या शाळेत जाणाऱ्या दोन मुलांची (एक मुलगी व एक मुलगा) चित्रे रंगावलेली असली पाहिजेत. चित्रांच्या खाली काळ्या रंगांमध्ये "स्कूल बस" (SCHOOL BUS) असे लिहिलेले असले पाहिजे आणि त्या अक्षरांची उंची किमान १०० मिलीमीटर इतकी असली पाहिजे आणि जाडी (रुंदी) किमान ११ मिलीमीटर इतकी असली पाहिजे.

(दोस) आसनक्षमता बारा पर्यंत असलेल्या चार चाकी हलके मोटार वाहन या व्यतिरिक्त असलेल्या प्रत्येक स्कूल बसवर शाळेची ओळख दर्शविणारा एक फलक दिसेल असा असावा ज्यावर मार्ग क्रमांक लिहिलेला असावा आणि तो फलक ३० इंच आकाराचा आणि ८ इंच उंचीचा असावा जो पुढे वरच्या बाजूस आणि मागे वरच्या बाजूस दिसेल असा असावा आणि प्रवेशद्वार/वाहेर पडण्याच्या दरवाजावरील फलकाची लांबी १८ इंचाच्या आकाराची आणि उंची ८ इंचाची असावी.

(एकविस) शाळेंतल मुलांची ने-आण करण्याकरिता वापरण्यात येणारे बारा पर्यंत आसन क्षमता असलेले प्रत्येक चार चाकी हलके मोटार वाहन यावर शाळेची ओळख दर्शविण्यासाठी आणि

वाहनाचा मार्ग क्रमांक ओळखता येण्यासाठी एक फलक असेल जो पुढील बाजूच्या वरच्या भागावर आणि मागच्या बाजूच्या वरच्या भागावर दिसेल. या फलकाची लांबी १८ इंचाच्या आकाराची आणि उंची ८ इंचाची असेल.

(बावीस) महाराष्ट्र मोटार वाहन नियम, १९८९ याच्या नियम २० च्या तरतुदीचे परवाना धारकाकडून तसेच चालकाकडून काटेकोरपणे पालन करण्यात येईल.

(तेव्हास) स्कूल बस म्हणून वापरण्यात येणा-या वाहनाची संपूर्ण स्टील बॉडीसह बंद स्वरूपाची बॉडी असेल. कोणत्याही कॅनव्हास हूड असलेल्या वाहनास स्कूल बस म्हणून मान्यता देण्यात येणार नाही. वाहनामध्ये मुलांसाठी लॉक यंत्रणा जोडलेली असावी.

(चाव्वीस) या प्रवर्गाखाली नोंदणी करण्यात आलेली वाहने ही मोटार वाहन अधिनियम, १९८८ व त्याखाली करण्यात आलेले नियम यांच्या तरतुदीनुसार योग्यतेच्या चाचणीच्या अधीन असतील.

(पंचवीस) जेथे जेथे उपलब्ध असेल तेथे शाळेचे प्राधिकारी, शाळेतील मुलांना वाहनांमधून सुरक्षितपणे उतरण्यासाठी शाळेच्या परिवास्तूमध्ये जागेची तरतूद करतील.

(सव्वीस) महाराष्ट्र मोटार वाहन नियम, १९८९ याच्या नियम १०६ च्या तरतुदीनुसार स्कूल बसमध्ये परवानगी देण्यात आलेल्या मुलांची संख्या निर्धारित करण्यात येईल.

(सत्तावीस) स्कूल बस म्हणून वापरण्यात येणा-या बसमध्ये राज्य परिवहन प्राधिकारणाने वेळोवेळी विनिर्दिष्ट केलेले संकटकालीन बाहेर पडण्याचा दरवाजा किंवा बाहेर पडण्याची खिडकी जोडण्यात येईल.

(अठ्ठावीस) सर्व स्कूल बस, केंद्र सरकार वेळोवेळी विनिर्दिष्ट करेल त्याप्रमाणे "बस बॉडी संकल्प चित्र आणि मान्यता - एआयएस - ०६३ आणि एआयएस - ०५२ यांकरिता व्यवसाय संहिता" यांद्वारे विहित केलेल्या आवश्यकतांचे आणि विनिर्देशांचे अनुपालन करतील.

प्रस्तुत नियमावली लागू करण्यापूर्वी नोंदणी झालेल्या व शालेय विद्यार्थ्यांची वाहतूक करणा-या स्कूल वसेसनी वरील सर्वसाधारण अटीची पूर्तता करणे आवश्यक आहे. त्यासाठी सर्व प्रादेशिक परिवहन अधिकारी व उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी यांनी त्यांच्या अभिलेखावरील वाहनांचा आढावा घेऊन वरील अटीची पूर्तता न करणा-या वाहन मालकांना या बाबत सूचित करून पूर्तता करून घ्यावी व त्या बाबतचा अहवाल दि.३०/६/२०११ पूर्वी सादर करावा.

४. स्कूल बस म्हणून वापरण्यात येणा-या सर्व वाहनांच्या प्रतिमानांना (Vehicles models) मान्यता देण्याचे अधिकार परिवहन आयुक्त यांना प्रस्तुत नियमातील नियम ११ नुसार प्रदान करण्यात आलेले आहेत. मुलांच्या सुरक्षा लक्षात घेऊन वाहन उत्पादकांनी पुरविलेल्या सुरक्षाविषयक तरतुदींची खातरजमा केल्यानंतर परिवहन आयुक्त स्कूल बस म्हणून मान्यता देतील. त्यामुळे अशी मान्यता असल्याशिवाय या पुढे कोणत्याही नविन वाहनांची नोंदणी करता येणार नाही.

५. प्रस्तुत नियमातील नियम ५(१) नुसार शासनाने मुलांची सुरक्षितता आणि शाळेतून त्यांच्या ने- आण करण्याच्या मुद्द्यावर चर्चा करून निर्णय घेण्यासाठी आणि शिफारस करण्यासाठी प्रत्येक जिल्हाकरिता पोलिस आयुक्त किंवा जिल्हा पोलिस अधिक्षक यांच्या अध्यक्षतेखाली जिल्हा स्कूल बस सुरक्षितता समिती गठीत केली आहे. तसेच नियम ५(२) नुसार शासनाने प्रत्येक शाळेमध्ये परिवहन समिती शासनाने शालेय मुलांची सुरक्षितपणे न-आण करणे, परिवहन शुल्क, बस थांबे निश्चित करणे याबाबत समिती गठीत केली आहे.

सर्व प्रादेशिक परिवहन अधिकारी / उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी यांना सूचित करण्यात येते की, उपरोक्त समितीच्या बैठका आयोजित करण्याबाबत आवश्यक ती कार्यवाही करावी आणि त्याबाबतचा अहवाल वेळोवेळी या कार्यालयास सादर करावा.

६. मुंबई मोटार वाहन कर अधिनियम १९५८ मधील कलम १३(२) च्या तरतुदीचा वापर करून मोटार वाहन करातून सवलत देण्यासाठी शासनाने अधिसूचना क्रमांक एमटीए १७१०/सीआर २१३/टीआर-३, दिनांक १६.१०.२०१० नुसार जारी केलेली आहे. या कार्यालयाचे पत्र क्र. पआ/का.३/इतर/३२६९/९०/१६१५२, दि. ३०/१०/२०१० नुसार सदर अधिसूचनेची प्रत आपणास योग्य त्या कार्यवाहीसाठी यापूर्वीच आपणास पाठविण्यात आली आहे. त्यानुसार शालेय विद्यार्थ्यांची वाहतूक करणा-या स्कूल बसेसला करातून सूट देण्याची कार्यवाही करावी.

७. सदर नियमावलीची अंमलबजावणी करण्यासाठी सर्व प्रादेशिक परिवहन अधिकारी/ उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी यांना त्यांच्या क्षेत्रातील सर्व शाळा, महाविद्यालये/वाहतूक संघटना/चालक संघटना इत्यादींना या स्कूल धोरणाच्या बाबत लागू केलेल्या नियमावलीची माहिती देण्यासाठी व्यापक स्वरूपात स्थानिक वृत्तपत्र/कार्यशाळा/दूरचित्रवाणी इत्यादी माध्यमांद्वारे प्रसिध्दी देण्यात यावी.

८. प्रस्तुत नियमातील तरतुदीची प्रभावीपणे अंमलबजावणी करण्यासाठी आवश्यक त्या उपाययोजना यांनग्यात याव्यात तसेच शालेय विद्यार्थ्यांची सुरक्षित वाहतूक होण्याच्या दृष्टीकोनातून नियमितपणे स्कूल बसेसची कडक तपासणी करावी त्यासाठी आपल्या अधिनस्त अंमलबजावणी पथकांना योग्य त्या सूचना देण्यात याव्यात. यासाठी पोलीस विभागाची वेळोवेळी मदत घेण्यात यावी. स्कूल बसेसच्या तपासणीचा अहवाल उप परिवहन आयुक्त (अंमल-२), यांच्याकडे दर महिन्याला सादर करावा.

सदर परिपत्रक प्राप्त झाल्याबाबतची पांच या कार्यालयास सादर करावी.

परिवहन आयुक्त,
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

प्रति,
सर्व प्रादेशिक परिवहन अधिकारी,
सर्व उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी.

सर्व नियंत्रक अधिकारी परिवहन आयुक्त कार्यालय, मुंबई.

प्रत -
सचिव, गृह विभाग (परिवहन), मंत्रालय, मुंबई यांना माहितीस्तव सादर.